

Prof. dr hab. Leszek Kolankiewicz
Instytut Kultury Polskiej
na Wydziale Polonistyki UW

O p i n i a p r o m o t o r a

Rozprawa doktorska mgr. Marcina Boguckiego *Szaleństwo w operze. Dzieje motywu w epoce nowoczesnej* to próba kulturoznawczego ujęcia zagadnienia z dziedziny historii muzyki. Próba pod paroma względami wyjątkowa: po pierwsze, wyjątkowy jest zakres chronologiczny tego opracowania – od dzieł Claudia Monteverdiego z pierwszych lat XVII wieku do dzieł Richarda Straussa i Arnolda Schönberga z pierwszych lat XX wieku, obejmującego zatem trzysta lat dziejów gatunku, od początków do momentu granicznego; po wtóre, wciąż wyjątkowe jest, kluczowe dla tego opracowania, połączenie ujęcia kulturoznawczego z fachowym opracowaniem muzykologicznym. Ujęcie kulturoznawcze ma swoje głębsze uzasadnienie w fakcie rozpoznania historycznych związków między odkryciem psychospołecznego fenomenu szaleństwa i jego historycznego osadzenia w europejskich społeczeństwach nowoczesnych a wynalezieniem opery jako gatunku ściśle powiązanego z teorią afektu, charakterystyczną dla estetyki barokowej, i stanowiącego oryginalny rodzaj anatomicznego teatru duszy.

Po omówieniu związków szaleństwa z nowoczesnością i opery z nowoczesnością, a wreszcie miejsca motywu szaleństwa w dziejach gatunku operowego kolejne cztery rozdziały autor poświęca szczegółowemu przedstawieniu: lamentu jako załączku operowych scen szaleństwa i oper siedemnastowiecznych zawierających takie sceny (Claudio Monteverdi, Francesco Saccati, Francesco Cavalli, Henry Purcell); wątku Rolanda/Orlanda w operze osiemnastowiecznej (Jean-Philippe Rameau, Antonio Vivaldi, Georg Friedrich Händel, Nicola Porpora, Joseph Haydn); postaci kobiet szalonych z miłości (bohaterka Giovanniego Paisiella, bohaterki Vincenza Belliniego, bohaterki Gaetana Donizettiego, przede wszystkim oczywiście Łucja); w końcu dzieł Richarda Straussa i Arnolda Schönberga powiązanych ze *Studiami nad histerią* Sigmunda Freuda i Josepha Breuera i w ogóle z początkami psychoanalizy.

Cała rozprawa rozpięta jest niejako między dwiema skrajnymi feministycznymi interpretacjami opery: jako instytucji społeczeństwa patriarchalnego, w której symbolicznie maltretuje się kobiety (Susan McClary), a z drugiej strony jako miejsca, w którym kobietom oddaje się głos (Carolyn Abbate). Jednak w zakończeniu zostaje przywołana koncepcja *opera*

queen, w myśl której idealnym społecznym odbiorcą tego gatunku miałyby być mężczyźna homoseksualny – wielbiciel opery. Tę koncepcję autor wprowadza poprzez analizę *Medei*, filmu Piera Paola Pasoliniego z (milczącą) Marią Callas, legendarną wykonawczynią opery Luigiego Cherubiniego.

Godne podkreślenia są nowatorskie w kontekście rozważań z dziedziny historii muzyki paralele filmoznawcze: od *Opery* Daria Argenty – poprzez *Arię* Roberta Altmana, *Piąty element* Luca Bessona i *Parsifala* Hansa-Jürgena Syberberga – właśnie do *Medei* Piera Paola Pasoliniego. Zdaniem autora opera, która w epoce psychoanalizy utraciła swoją kulturową moc, odrodziła się w filmie. Byłaby to swoista parafraza i rozwinięcie koncepcji Claude'a Lévi-Straussa, według której myśl mityczna odrodziła się w kulturach europejskich w muzyce.

Rozprawa mgr. Marcina Boguckiego imponuje rozmachem historycznokulturowym, rzetelnością i kompetencją szczegółowych analiz muzykologicznych, pomysłowością i śmiałością interpretacji. W polskiej literaturze kulturoznawczej jest opracowaniem wyjątkowym.

A handwritten signature in black ink, consisting of stylized, cursive letters that appear to be 'J. Lew'.